

Бібліотечно-інформаційні продукти і послуги в галузі політичного і соціально-правового інформування

8–10 жовтня 2024 р. у рамках роботи Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» відбулося засідання секції «Бібліотечно-інформаційні продукти і послуги в галузі політичного і соціально-правового інформування». У роботі секції взяли участь провідні фахівці Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (далі СІАЗ), Національної юридичної бібліотеки, Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ), аспіранти Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. У поданих до обговорення роботах доповідачі розглядали широкий спектр питань щодо комплексного використання потенціалу науково-інформаційних ресурсів наукових бібліотек у системі політичного і соціально-правового інформування населення, дослідження теоретичних і практичних аспектів захисту прав внутрішньо переміщених осіб, біженців в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України, досягнення гендерного паритету та наукового супроводу правотворчої діяльності.

Роботу секції відкрив заступник генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з наукової роботи, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **В. Горвий**, який зосередився на проблемі визначення місця і ролі бібліотек у сучасному інформаційному просторі, акцентував увагу на необхідності наукового осмислення нових реалій бібліотечної діяльності в умовах воєнного стану та активізації роботи щодо протидії інформаційній агресії.

Завідувач відділу політологічного аналізу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор політичних наук, доцент **М. Закіров** у своїй доповіді підкреслив, що можливості Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як сучасного науково-інформаційного центру значною мірою реалізуються у роботі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ. Важливою ланкою роботи СІАЗ в умовах воєнного стану є активна робота над цільовими замовленнями від центральних органів державної влади та забезпечення зворотного зв'язку із користувачами з метою оперативного реагування на запити суспільства.

Завідувача відділу обслуговування інформаційними ресурсами Національної юридичної бібліотеки НБУВ, кандидатка історичних наук, доцентка **С. Закірова** розповіла про розпочатий УВКБ ООН з березня 2022 р. широкий моніторинг проблем українських біженців у рамках дослідження «Lives on Hold». Підготовлені Порталом оперативних даних (ODP UNHCR) Європейського регіонального бюро УВКБ ООН документи відображають базову інформацію про профілі, настрої і наміри українських вимушених переселенців, створюють платформу для відстеження тенденцій розвитку ситуації з українськими втікачами від війни

в європейських державах. За інформацією доповідачки, результати цієї роботи на регулярній основі репрезентуються у ґрунтовому дослідженні «Lives on Hold» у формі періодичних звітів. У праці представлено зміни у ситуації щодо вимушеного переміщення українців під час війни, обстежено різні категорії українських переміщених осіб, презентовано спеціальні і загальні профілі біженців та узагальнений соціальний портрет переселенців, проведено аналіз тенденцій щодо їх життя за кордоном і повернення в Україну.

Старша наукова співробітниця відділу оперативної інформації Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ, кандидатка наук із соціальних комунікацій **О. Желай** виступила з доповіддю «Бібліотечне соціально-правове інформування внутрішньо переміщених осіб», в якій йшлося про обслуговування обласними універсальними науковими бібліотеками внутрішньо переміщених осіб. На прикладі Волинської, Чернівецької, Хмельницької та Вінницької ОУНБ дослідниця довела ефективність бібліотечного інформування ВПО щодо соціальної допомоги і правової підтримки їхньої адаптації у нових локаціях, вирішення різних питань у процесі налагодження життя.

Цікаві теми порушили у своїх виступах молодші наукові співробітники аналітично-прогностичного відділу НЮБ НБУВ **С. Спіріна** і **Д. Волошин**. Зокрема, С. Спіріна представила систематизовані відомості про наявні електронні ресурси, які забезпечують внутрішньо переміщених осіб цілим комплексом необхідної інформації щодо шляхів та засобів переміщення, забезпечення житлом, вирішення питань працевлаштування на новому місці та інтеграції у громади. Дослідниця звернула увагу на важливість забезпечення доступу до цих сайтів, вирішальну роль бібліотек, які надають означені послуги користувачам. Д. Волошин у своєму виступі торкнувся актуальної теми: діяльність бібліотек щодо організації підтримки ВПО ветеранів та членів їхніх родин. Він підкреслив необхідність налагодження системної роботи, розрахованої на тривалий час, яка має здійснюватися за чітко визначеними напрямками. Серед основних Д. Волошин виокремив: 1. Волонтерські проекти при бібліотеках. 2. Психологічна допомога. 3. Культурні та інформаційні проекти. 4. Освітня діяльність. 5. Зустрічі та взаємодія з громадянами.

Питання протидії дезінформації та боротьби з фейками і ворожими наративами в інформаційному просторі висвітлили у своїх доповідях наукова співробітниця відділу оперативної інформації СІАЗ **Н. Аксьонова** і молодша наукова співробітниця відділу оперативної інформації СІАЗ **О. Пригорницька**. Н. Аксьонова зосередилась на аналізі практичного досвіду підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів для органів державної влади із визначенням фейкової інформації в електронних ЗМІ. Доповідачка підкреслила важливість визначення першоджерел як найбільш ефективного інструменту виявлення викривлень інформації та маніпуляцій фактами, що їх використовують злочинці. О. Пригорницька детально проаналізувала особливості функціонування медіа на тимчасово окупованих територіях. Серед основних і характерних ознак вона виокремила зухвалу героїзацію окупантів та колаборантів, дезінформацію з метою дискредитації України, широке використання емоційного маніпулювання тощо.

Низка доповідей була присвячена правовим проблемам. Зокрема, питання наукового забезпечення правотворчої діяльності висвітлила молодша наукова співробітниця відділу обслуговування інформаційними ресурсами НЮБ НБУВ **С. Юхно**. Доповідачка зосередилась на проєкті вивчення суспільного запиту щодо правотворчості та перспективах вивчення зарубіжного досвіду бібліотечної участі у правотворчості.

Старша наукова співробітниця аналітично-прогностичного відділу НЮБ НБУВ, кандидатка політичних наук **О. Симоненко** представила детальний аналіз зарубіжного досвіду у сфері збереження культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях. Дослідниця навела конкретні приклади ключових законів, які регулюють захист культурних об'єктів.

Молодша наукова співробітниця аналітично-прогностичного відділу НЮБ НБУВ **Л. Чернявська** висвітлила роль бібліотек в утвердженні основ гендерної рівності в суспільстві. Доповідачка проаналізувала наявний цифровий ресурс (зокрема мобільний), який може використовуватися бібліотеками задля розширення доступу громадян до офіційної інформації з гендерних питань, підвищення рівня їх обізнаності з гендерної проблематики, аби бібліотечні користувачі мали змогу краще розібратися у певних темах суспільного життя, успішно вирішувати ті чи інші проблеми. На завершення Л. Чернявська акцентувала увагу аудиторії на відповідних інформаційних ресурсах, які створені органами державної влади, міжнародними інституціями, науковими установами.

Виступи доповідачів супроводжувалися трансляванням презентацій на екрані, що надало виступам більшої наочності та урізноманітнило захід. Презентації виступів учасників секції були представлені у фейсбук.

За результатами обговорення виступів учасниками секції були сформульовані **такі рекомендації:**

1. Розширити дослідження проблем інформаційної реінтеграції деокупованих територій України.

2. Поглибити вивчення проблем ВПО і біженців за такими напрямками: повернення українських біженців на батьківщину, вирішення питань економічної та соціальної інтеграції ВПО у приймаючих громадах, забезпечення психологічної, інформаційної й юридичної підтримки біженців і переселенців.

3. Продовжити вивчення можливостей використання потенціалу сучасної хвилі української діаспори з метою пропагування нашої країни у світі, організації підтримки України у країнах перебування.

4. Сприяти збереженню і розвитку бібліотечних фондів з урахуванням міжнародного досвіду та реалій воєнного стану в Україні.

Загалом, засідання секції пройшло на традиційно високому науковому рівні, у дружній і продуктивній атмосфері. Порушені доповідачами питання викликали підвищений інтерес у присутніх, вимагали їх дискусійного обговорення.

Марат Закіров,
завідувач відділу політологічного аналізу,
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
доктор політичних наук, доцент